

דבר חודש בחודשו

בס"ד

עלון 116 - אדר ב' 2 תשפב' עלון שומעי לקחו של מורנו הרב יואל שוורץ שליט"א
דברים לזכרו של מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל. מה מסמלת פטירת אדם גדול? סיום
דור הענקים בפטירתו. סיום התקופה. גדול שימושה יותר מלימודה. אבי אבי – אב ואם. מאין שאב את
כוחו. כח כתיבתו. כח תפלתו. יום פטירתו. גדולי הדור שיקומו אי"ה. נפלאות הבורא עור וקלף

”וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן הֲוֹיָהּ הַיּוֹם הַזֶּה לְאָמֹר בְּקִרְבִי אֶקְדֹּשׁ וְעַל
פְּנֵי כָל הָעָם אֶקְבֹּד וַיִּדַם אֱהֲרֹן”^א. ואכן הלווייה זו גרמה לקידוש
השם בהראותה עד כמה גדול כבוד התורה בישראל.

גם אצל הגויים התפרסם הדבר, והתקשורת העולמית
ניסתה להסביר סוד כוחו, אפילו פוליטיקאי כמו תופיק
טובי חבר הכנסת הערבי מטעם מפלגת חדש ועוד כמותו
הביעו צער על פטירתו אף שהוא שונא ישראל.

סיום דור הענקים בפטירתו

מרן כונה בפי כל "שר התורה" תואר נדיר ביותר שלא
ניתן לגדולי תורה רבים. הוא זכה לתואר זה, כי כבר
בצעירותו חזה החזון איש שהוא יהיה הרוגוצ'ובר של
הדור, כי הוא שלט כבר אז בכל הכתובים מני התורה,
הבקיאות שלו היתה מדהימה, ידע את כל התורה כולה:
תורה, נביאים, כתובים, משנה, תלמוד, מדרשים, וספרי
פרשנות עליהם, וספרי הפוסקים בידיעה ממש בעל פה,
דוגמאות הממחישות את בקיאותו הנדירה והמיוחדת:
בלי מחשב סידר מכל התנ"ך פסוקים לפי א' ב' לצורך
הזכרת השם בסוף תפילת שמונה עשרה (פסוק שמתחיל
באות הראשונה של השם ומסיים באות האחרונה של
השם) וידע לומר כי רק כמה פסוקים לא נמצא בהם
השלמה לסדר שערך.

כמו כן נשאל למספר פעמים מוזכר משה בתורה וענה,
וחזרו ושאלו הרי במחשב נמצא יותר הוא הסביר: המחשב
לא מבין, לכן מנה גם צירוף הנראה כמו משה, לדוגמה:
(שמות יב ד) "וְאִם יִמְעַט הַבֵּית מִיִּשְׂרָאֵל וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב
אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נֶפֶשׁ אִישׁ לְפִי אֶכְלֹו תִכְפְּו עַל הַשָּׂה”^ב.

ושכנשאל מהו התוס' הגדול בש"ס, ולפי גרסה אחרת
היה זה כששאלו אותו על מסכתות שבש"ס איזו היא מהן
הארוכה ביותר, בירר אצל השואל אם לפי מילים או לפי
אותיות וענה במקום! זו בקיאות מופלאה שמזכירה את
גאונותו של הגר"א שידע את כל התורה בעל פה ישר וגם
הפוך, כי כל התורה היתה חיה לפניו לא רק שגרת לשון כפי
הזיכרון הרגיל אצל בני אדם.

מה הסיבה שזכה לזכות מיוחדת כל כך? משערים:
שמלבד זכות אבות שגורמת לתורה שתחזר על אכסניה
שלה, והתמדתו המופלאה וצדקתו הרבה, היו לכך שתי
סיבות, האחת מה שנאמר במדרש קהלת: שיזהר אדם
מדברים בטלים כי התורה באדם היא כמו כד מלא שיש
בתוכו שמן, וכך שיכניסו לתוכו מים בהכרח יצא ממנו
אותה כמות שמן, כך אותו הדבר התעניינות בדברים
בטלים משכיחה תורה. מרן לא התעניין בשום דבר מלבד
תורה, הוא התפלל שישכח את כל דבר אחר ששמע
מהפונים אליו לעצה או לברכה והשמועה אומרת שלא ידע
אפילו שמות הרחובות הסמוכות לביתו.

סיבה נוספת: היא מה שאמרו (מדרש הובא בתוס'
כתובות): "עד שאדם מבקש על דברי תורה שיכנסו לתוך
מעיו יתפלל על מעדנים שלא יכנסו לתוך מעיו", וכלשון
הכתוב (תהלים מ, ט) "לְעֵשׂוֹת רְצוֹנָהּ אֶל־לְהִי הַפְּצָתִי וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ

דבר המערכת

הננו לבשר כי בזכות תפילת רבים חלה
הטבה במצבו של רבינו, אבל עדיין הוא
זקוק לתפילותיכם, אל תרפו להתפלל
לשלומו, יואל בן לאה בתושחה"י.

המערכת

דברים לזכרו של מרן שר התורה הגאון ר' חיים
קניבסקי זצוק"ל להכיר מעט מגדולתו וללמוד מהם
קצת בתוך ימי השלושים לפטירת מרן הגאון רבי חיים
קניבסקי נביא כמה נקודות שראוי להתבונן בהם.

מה מסמלת פטירת אדם גדול?

פטירת אדם גדול מסמלת עניינים שונים. נאמר (ישעיהו
נז, א) "הַצְדִּיק אֶבֶד וְאִין אִישׁ שֵׁם עַל לֵב וְאִנְשֵׁי הַסֵּד נֶאֱסָפִים בְּאִין
מִבֵּין פִּי מִפְּנֵי הָרָעָה הַרְעָה נֶאֱסָף הַצְדִּיק". שהצדיק נאסף יתכן חלילה
שזה מפני רעה שעלולה לבוא והצדיק מסתלק לפני כן שלא
יראה ברעה. ואכן כבר כמה פיגועי טרור קשים אירעו
סמוך לפטירתו, והקשה שבהם היה בבני ברק עירו של
מרן.

אמנם יתכן פירוש נוסף למילים מפני הרעה נאסף
הצדיק כי זקוקים לזכותו, ומיתת צדיקים מכפרת והרי
פטירתו היתה בערב שבת פרשת פרה שנסמכה למיתת
מרים ללמד שכמו שפרה אדומה מכפרת כך פטירת מרים
מכפרת, ואכן יחד עם גודל האסון היה ניכר גם חסד ה'
שהיו מצויים בסמוך אנשים שנטרלו את המחבלים וכך
מנעו אסון גדול בהרבה ולא זכו הרשעים להוציא לפועל
את כל זממם. שיתכן שזה בזכותו.

וכן מסמלת פטירת צדיק גדול סיומה של תקופה, בשם
החפץ חיים אומרים, שכשהקב"ה מסיים תקופה בכלל
ישראל, הוא שם אדם ענק בסיומה של התקופה, וכשהוא
נלקח זה מסמל את סיום התקופה.

מלבד יום פטירתו שהיה לזה משמעות מיוחדת כפי
המבואר בהמשך, גם הלווייה היתה משמעות מלבד
היותה גדולה ביותר, גם רבים מעיתונות והתקשורת
העולמית עסקו בסיקור ההלווייה, והתפעלו ממנה ביותר,
והשתדלו להסביר מדוע באו מאות אלפים טרחו ובאו
לכבד אדם שישב בחדרו ולמד, ורבים צייתו לו, גם כשזה
היה נגד השלטונות כמו בפתחת תלמודי התורה בקורונה.
ויתכן שאילולי חסימות המשטרה מטעמי ביטחון
וההודעות שהודיעו שהכל ייחסם, היתה הלווייה יותר
גדולה ומגיעה לכמיליון איש. טרם זמן צאת ההלווייה קרה
מקרה ייחודי; כבר כל הלילה הקודם לה נהרו אלפי בני
אדם לעיר כדי להיות בטוחים שישתתפו בלויה. מתוך
חשש שבגלל ריבוי המשתתפים לא יוכלו להגיע גם הם.

הלווייתו התקיימה בא' לפרשת שמיני בו קוראים על
פטירת שני בני אהרון. ועל כך אמר משה לאהרון (ויקרא יג)

ואו הא יוצרים גימטריא של המילה טל 39! רמז לאמור (שיר השירים ה ב) "אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אהתי רעיתי יונתי תפתי ישראלשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה" - כביכול הקב"ה מיצר ומתלונן על כך שהמקדש עדיין חרב. כלל ישראל מצפה וממתין לגאולה ולמקדש, (בזמן האחרון שירו של הגה"צ הרב דן סגל שליט"א באידיש טאטאלע קום שוין ההים (בתרגום תוכני אבא'לא בוא כבר הביתה, הכוונה: למקדש) הפך בזמן האחרון לשיר עממי, ומראה את כמיהתם של ישראל לבית המקדש ולגאולה) אלו רמזים שתפקיד הגלות מסתיים, הגיעה הזמן לבקש את המקדש, וכדברי חז"ל (מובא רש"י הושע ג) "תנא משום ר"ש בן יוחאי בשלושה דברים מאסו בני ישראל בימי רחבעם במלכות שמים ובמלכות בית דוד ובבית המקדש הה"ד (מלכים א יב) אין לנו חלק בדוד כמשמעו לאהליך ישראל, אל תקרי לאהליך אלא לאלהיך, ראה ביתך דוד זה ביהמ"ק. אמר רבי שמעון בן מנסיא אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' זו מלכות שמים ואת דוד מלכם כמשמעו ופחדו אל ה' ואל טובו זה בית המקדש כד"א (דברים ג כה) "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַקָּדוֹם הַזֶּה וְהִלְבֵּנֹן".

גדול שימושה יותר מלימודה

יש לשים לב לדבר חשוב שמרן הצטיין בו: חז"ל אמרו ש"גדול שמושה יותר מלימודה", מרן רבי חיים זכה לשמש חכמים באופן מיוחד, בכך ששימש את דודו הגדול בעל החזון איש, ואת אביו ה-קהילות יעקב, ואת חמיו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ועוד, וכח השימוש הזה שודאי פעל הרבה לגדלותו העצומה יחסר לכלל ישראל, ואף שיבואו גדולים אחרים, אבל כח השימוש הזה יחסר. הוא זכה לאריכות ימים ושנים, אבל הצער וההפסד הם גדולים, כמו שאמר ירמיהו על יאשיהו "שקעה השמש בצהרים", וביאר מו"ר הגר"נ פרצוביץ זצ"ל (בהספדו על סביו מו"ר הגרא"י פינקל זצ"ל), שהשמש היא עתיקת יומין, ועם כל זאת היא מאירה בכל עוז וחסרונה היא ליקוי מאורות וחושך לעולם.

אבי אבי – אב ואם

"וְאֶלְיָשָׁע רָאָה וְהוּא מְצַעֵק אָבִי אָבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיְהוּק בְּבִגְדָיו וַיִּקְרָעֵם לְשָׁנִים קָרְעִים" (מלכים ב ב יב), דרשו חז"ל אבי זה אב, אבי זה אם. חלק האב שייך לרוחניות, כל התורה שהשפיע לדור, והספרים הרבים שחיבר לתועלת הדור, על עניינים שלא רבים כתבו עליהם, כמו החיבורים על זרעים ועל הירושלמי ועל המסכתות קטנות וכו'.

וחלק ה"אם" כנגד הגשמיות, כמה דאג לדור כאם רחמניה, קיבל קהל לרבות ממש, ושמע כל אחד וברך והרגיע, ועשה עצמו הפקר לכל, במשך שנים שהיה הולך לכל סנדקאות שהזמינו אותו בארץ ישראל, דרגות בבן אדם לחבירו שלא נשמעו כמותן מזה דורות. וכל החסדים שעשה עם קופות הצדקה השונות, מה שהקים את קופת העיר ועוד מפעלים רבים שתמך בהם בכל הצורות.

מאין שאב את כוחו

אהבת תורה והתמדה, בשבת מברכים מבקשים את תפילת רב "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים", מספרים שהיה נצרך לעבור פיזותרפיה, לקחו לפניו את הגמרא וכך הלך אחריה... עד כדי כך היה דבוק בתורה.

מעי"י, וכלשון חכמים על לומד תורה באמת; שהוא בן תורה, כלומר שגופו נהיה ממש תורה, ואמרו במשנה (אבות ו) "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה". היינו הסתפקות בצרכי הקיום בלבד.

סיום התקופה

ומותו חותם את תקופת גדולי הדור הקודם שהתחדשה בארץ שהחלה בעיקר על ידי החזון איש שחיזק את לימוד התורה בארץ ישראל, והשפיע על הקמת הישיבות בדור החדש, גם הרב מפונביז' הושפע ממנו עמוקות. כך נוצר עולם התורה של ימינו שהוא חוט השדרה של הציבור הנקרא "חרדי", וכבר התבטא המהר"ם שפירא מלובלין על קושיה מפורסמת שהוקשתה בבית המדרש: "מקשים העולם" - שזה כל העולם כי קיומו תלוי בלימוד התורה בעולם.

סמלי הדבר שהחידר הראשון בבני ברק חיידר הוא תשב"ר שהחליפו את בתי הספר של החינוך העצמאי שהיו דרך הלימוד הרגיל של ילדי העיר החל לפעול בביתו שהיה ריק אחר פטירתו, כי אנשים חששו לגור במקום אולי הם לא ראויים לכך. הוא חיזק את שמירת המצוות התלויות בארץ, בעיקר את מצוות השמיטה בלא היתר מכירה, ובתחילת דרכו בארץ באה אליו משלחת רבנים לשכנע אותו לא להחמיר בזה, וטענו לו כי חבל שהשפעתו שהחלה להועיל עלולה להיחלש בגלל הקפדה זו! הוא פטר אותם לשלום, ואמר "אני בס"ד אכניס את השמיטה על ידי הבעלי הבתים ההונגרים שלי!" שהיו מדקדקים במצוות והוסיפו בדקדוקן בגלל השפעתו עליהם. וכך היה עד שהכשר הנחשב למהודר חייב לכלול גם עניין זה "ללא היתר מכירה!"

והמשיכו בדרכו גיסו הסטייפלער ואחייניו מרן זצלה"ה ושאר בני המשפחה, ושאר מקורבי החזון איש שזכו להמשיך את הנהגתו בדורינו. כאמור פטירתו סיימה את תקופת מעבר התורה לארץ והשלמת היהדות, שעתה מרכז היהדות בארץ, הוא היה מאחרוני גדולי ישראל שעוד נולדו בגולה והעבירו את היהדות עם לארץ, פטירתו בפורים ופטירת מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בערב חנוכה (שהוא גם יום שחרור ירושלים מידי הטורקים בשנת תרע"ח) אולי רמז לאמור: שיטת הבה"ג שתרי"ג המצוות נשלמו על ידי מצוות קריאת המגילה והדלקת נר חנוכה. וכן כאן הסתיימה העברת התורה מהגלות לארץ ישראל.

עוד יתכן, כי מותו בשושן פורים מסמל ענין חשוב, העובדה שיום זה לבדו נחגג רק בירושלים בוודאות ולא מספק כמו מקומות אחרים בארץ שהם מסופקים, מבאר את תפקיד יום הפורים, ללמד כי לפורים יש שתי משמעויות; האחד יום י"ד אדר מורה על חסד ה' בהצלת עמו בכל מקום בין בארץ ובין בגולה וכמו שהיה בעבר. והמשמעות השנייה כי פורים זה מסמל את העתיד בנין ירושלים והמקדש. פורים גם מבטא את המשך בנין בית שני, כי המן ובניו היו צרי המקדש, ולאחר מיתתם חודש בנין הבית השני, מרן זצ"ל היה מרבה לעורר על ביאת המשיח ואחרית הימים, וספרו החשוב האחרון שכתב הוא ספר דרך חכמה עוסק בהלכות בית הבחירה וכלי המקדש.

כידוע דבר מדהים שהתגלה בשנה שעברה בזמן מבצע שומר החומות: שעל החומה המזרחית של הר הבית צומחים עשבים בצורת י. ה. ו. ג' אותיות משם ההויה! והנה בזוהר בקטע פתח אליהו (הנאמר לפני התפילה בקרב עדות המזרח) מתייחס לשלוש אותיות אלו שבמילואן יוד

והתמדתו הגדולה ושקיעותו, כמו שידוע כבר מצעירותו שהיה שקוע בלימוד, וכשחככה לכלתו שבאה היה שקוע בלימוד עד שלא שם לב שבאה. וניצל ממש כל רגע ללימוד בלי הפסק.

שילב גם תורה ועבודה וגמ"ח כל שלושת העמודים, ובדרך כלל יש פוסק יש למדן ויש ירא שמים וכו', וכל אחד

יום פטירתו

הגר"ח נפטר בשושן פורים. וביארנו בספרינו שירושלים היא העיר היחידה שבה חוגגים פורים בט"ו בודאי, ועומק הענין, כי יש "שני פורים", פורים של הגנה מהגויים, המסמל את הגלות, והשני פורים של גאולה, שהנה, צריך להבין למה חילקו את דיני הפורים לשני ימים, יום י"ד לפרזים ויום ט"ו למוקפים, ואם בשביל שיהיה זכר למה שקרה בשושן אפשר היה לחייב בכל מקום לחגוג יומיים? לכן נראה לבאר במיוחד בימינו, שהפורים רק במוקפים נוהג בירושלים בלבד, כי יש שני משמעויות לפורים האחד שמירת עם ישראל בכל מקום שיהיו כמו שבפורים שהיה נס ההצלה ליהודים שבכל מקום וזה פורים של י"ד, ומשמעות נוספת היא שהנס הביא לבסוף לבניין המקדש השני וחזיק את הישוב בארץ לכן נוהג יום מיוחד במוקפים, והיום הזה הוא מורה על ירושלים, ומרן הוא ממסיימי הגולה, והספר החשוב שלו האחרון היה דרך חכמה כעין משני"ב על הלכות בית המקדש.

מתייחד בדבר אחד, הוא שילב את הכל בשלימות, הוא כתב בגיל צעיר את השונה הלכות, ובהמשך החיים כתב את ספרו אורחות יושר, ספר מוסר מיוחד. חז"ל אמרו תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, הוא הרבה שלום בישראל, הרבה ניגודים התאחדו על ידו, גם בחייו בביתו וגם בהלוייתו ראו מכל גווני הקשת של היהדות.

חז"ל אומרים איסתכל באורייתא וברא עלמא, התכנית האלוקית של העולם גנוזה בתורה, והוא שהיה דבוק כל כך בתורה מצא הכל בתורה, כידוע שהיה מוצא עצות לכל דבר בתורה, למי שהיו לו כאבים ברגל אמר ללמוד כיצד הרגל, וכדומה, סיפורים לאלפים, וכל זה מכח התורה שהיא התכנית האלוקית לעולם, וממנה ידע הכל, וראה הכל מכח תורתו הגדולה, ידוע ומפורסם המעשה שהיה כשכתב את ספרו על החגבים והתקשה בענין מסוים במראה החגב, זכה שהגיע אליו חגב וראה את כל מה שצריך לראות, גם בזכות התורה כדי שיוכל להבין ולבאר לאחרים, וגם בגלל שלימוד התורה מתקן ומשלים את אותו דבר שעוסקים בו, ולכן שלחו עזרה משמים.

כח כתיבתו

מצאנו בחז"ל שדברו על חשיבות הידיים בלימוד התורה, אמרו חז"ל סנהדרין (סח, א) "נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו אמר אוי לכם שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין", נראה שהכוונה נגלל, היינו שדברי תורה כאילו נסגרים בלי פותר, בלי אפשרות לקרוא מהם כשנגללו.

רבנו הקדוש אמר בעת פטירתו גלוי וידוע לפניך שעמלתי בתורה בעשר אצבעותי... ורבי יוחנן אמר שמה שהוא מחודד יותר חבריו כי ראה חלק חשוף בידו של רבי שלא זכו לראות חבריו. מסתבר שהכל קשור לכתיבת דברי תורה הנעשים ביד. והנה מרן מלבד חיבור ספריו הרבים והחשובים ולמרות שהיה חס אפילו על זמן אמירת הברכות וקיצר אותה בראשי תיבות ענה לכל שואל שכתב לו אפילו היה זה ילד שכתב! והדבר פלא מאין היה לו זמן וכח לזה.

לפני כארבעים שנה אחרי שהוצאתי את ספרי "סוכה כהלכתה" יחד עם הג"ר שלום יוסף גלבר, שלח לנו הגר"ח מכתב עם עשרות הערות! והוסיף הערה על עוד ספר אחר שכתבתי. כי היה חשוב לו לעודד מחברי ספרים והתאמץ בשביל זה הרבה. והאבידה גדולה מי יענה כמותו בכל התורה כולה. ומה שזכה בחיבוריו הרבים, הוא גם בזכות כל מה שהשקיע הרבה מזמנו היקר בשביל הרבים, אז זוכים לסייעתא דשמיא באופן מיוחד. כיוצא בזה היה אצל הגר"ע יוסף שנתן הרבה מזמנו בשביל הרבים, וזכה להצלחה מיוחדת בספריו וחיבוריו.

כח תפלתו

בתוך ימי השבעה הוסר הגשר שהוקם עבורו מביתו לבית הכנסת לדרמן, שהיה ביטוי חיזוני לכח תפילתו שהיתה מקובלת בשמים בזכות תורתו, כאמור מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם בתורה שיתפלל עליו, וכבר בימים אלו שלא היתה זכותו בעולם, אירע הפיגוע הקשה בבאר-שבע בו נרצחו ארבעה יהודים. כשהצדיק נמצא במקום זה מגן על המקום. ככתוב פרשת שלח שמשח ביקש מהמרגלים לבדוק (במדבר יג כ) "וְיָבֹהֶּ הָאָרֶץ הַשְּׂמֹנֶה הוּא אִם רְזָה ה' יֵשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהִתְהַוְּתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִיָּמִים יָמֵי בְּפוּרֵי עֲנָבִים", ופירש רש"י שהכוונה אם יש בה צדיק שזכותו מגינה על המקום. וכן זכות תורתו כמו שנאמר תורה מגינה ומצילה. וידועים דברי החזון

בזמן דוד המלך כשהיתה המגיפה הגדולה, בשביל לעצור את המגיפה קנה דוד את מקום בית המקדש, האם זה לא מחייב אותנו אחרי המגיפה הגדולה לפעול לבנין בית המקדש, לחכות לזה, להתפלל על זה וללמוד עניני המקדש!?

יש לשים לב שבשבת אחר הפטירה קראו (לנוהגים לקרוא הפטרת ויקרא) (ישעיה מג כח) "וְאֶחָדָה לְשָׁרֵי קִדְשׁ וְאֶתְנֶה לְהָרִם יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְגִדְפִים", ופרשו המפרשים שהכוונה שגדולי ושרי ישראל נלקחים בגלל עונותיהם של ישראל.

וכן יום קבורתו היה בפרשת שמיני בה נאמר (ויקרא י, ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן וְלֵאמֹר בְּנֵי רְאֵשֵׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ וּבְגִדְכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִתְמוּ וְעַל כָּל הַעֲדָה יִקְצֹף וְאֶחֱיֶיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשָּׂרֵף אֲשֶׁר שָׂרַף ה' "

גדולי הדור שיקומו אי"ה

הנחמה בשבילנו היא מה שנאמר (קהלת א ה) "זֶזְרָה הַשְּׁמַיִשׁ וְכָא הַשְּׁמַיִשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זֹרֵחַ הוּא שֵׁם", ודרשו חז"ל עד שלא שקעה שמשו של צדיק זה זורחת שמשו של צדיק אחר, הקב"ה ישלח לדור צדיקים אחרים, ואמרו חז"ל יפתח בדורו כשמואל בדורו, ואמרו חז"ל (קהלת רבה פרשה א) "א"ר ברכיה כתיב (דברי הימים א יב כח) "וַיְהִי־דַע הַנְּגִיד לְאֶהֲרֹן וְעָמוֹ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשִׁבְעַת מֵאוֹת", וכי יהוידע היה נגיד לאהרן אלא אילו היה אהרן קיים בדורו של יהוידע, יהוידע היה גדול ממנו בשעתו". וביאר מו"ר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שכוונת חז"ל שהגדול שבאותו הדור חשוב עוד מאלו שלפניו אף שיתכן שהיו גדולים ממנו, כי הוא זה שנשלח לדור לפי צרכי הדור, וההשפעה של גדול הדור היא לפי הדור, ולכן גדול מדור אחר אין לו השפעה על הדור כמו אותו מנהיג של דורו. וכן אמרו חז"ל (ערכין יז, א) "פלגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן חד אמר דור לפי פרנס וחד אמר פרנס לפי דורו". הרי שהפרנס והדור שייכים זה לזה, ולפי השיטה שפרנס לפי הדור, הכוונה שהפרנס מגיע לפי צרכי הדור.

ואמרו חז"ל (מגילה יא, א) "במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול, לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות". הרי הבטחת התורה שלעולם יעמיד הקב"ה חכמים לישראל לסייע להם בגלות. אבל עם כל זאת האבל והצער הם נוראים ועצומים, כי אף שהקב"ה ישלח כאמור גדולים אחרים, אבל לדמותו הנוראה אין תחליף לא בידיעת התורה ולא בשימושה של תורה שזכה לשמש בס"ד.

נפלאות הבורא עור וקלף

עור וְבָשָׂר תִּלְבַּשְׁנִי וּבְעַצְמוֹת וְגִידִים תִּסְכְּכֵנִי (איוב י, יא).
כדי להבין את מהות הקלף שממנו עשויים כל סת"ם, ספרי התורה התפילין והמזוזות ראוי לנו לבאר תחילה את מהות העור של בעלי החיים בכלל.

העור ממנו מיוצר הקלף הוא עור בעלי חיים, ויש בו הרבה מהמשותף לעור האדם, אמנם עור האדם כיון שכמעט כולו (מלבד עור הערלה והבתולים שנקראו בזוהר "כותנות עור", שנבראו אחר חטא אדם הראשון ככתוב(בראשית ג כא) "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתוֹבֵת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם", לשמור על קדושת אברי ההולדה). העור מחובר לבשר ונראה כמוהו ושלא כעור של בעלי חיים שניכר לעצמו, לכן לרוב לא שמים לב לעור האדם, למרות חשיבותו ואף גודלו המיוחד, שהוא אחד מהחלקים הגדולים ביותר בגוף, ושוקל יותר מרבע משקל הגוף – קרוב ל-20 ק"ג! וממלא תפקידים רבים וחשובים ביותר, לכן ראוי לנו להתבונן בחסד ה' גם בחלק זה של הגוף ולהתפעל מחכמתו יתברך, כאמור (איוב יט כו) "וְיֶאֱהָר עֵזְרִי נִקְפוּ זֹאת וּמִבְּשָׂרִי אֲחִיזָה אֵלַי-הִי".

מבנה העור: העור עשוי שלוש שכבות; שכבת העור התחתונה מחברת את העור לגוף, השכבה החיצונה המגנה על הגוף היא שכבת תאים מתים המתמלאים בחומר המכונה קרטין, התאים האלו המתקלפים תדיר ונדחקים על ידי התאים החדשים הנוצרים על ידי השכבה העיקרית היא האמצעית. והיא העיקר וכאשר מעבדים את העור הן לעור והן לקלף היא העיקר, בה מצויים פטמות החלב המשמן את העור וכן שורשי השער המגן על הגוף כמו הגבות שעל העיניים וכן שורשי הציפורניים המגינות על קצות האצבעות, וכלי דם.

מתפקידי העור: הגנה על הגוף מפני חיידקים וטפילים, וכן מפני התייבשות, ואיזון המלחים בגוף. הוא אחראי להחדרת אוויר, ושמירה על טמפרטורה של הגוף על ידי הזיעה אשר מפליטה גם רעלים מהגוף לכן חז"ל הורו להיזהר מזיעה שלא תתערב במאכל. והוא כמסננת למה שנפלט מהגוף ולמה שנכנס בו, ולכן אם יסתמו הנקבוביות שבעור הרי זה חלילה סכנת מוות. בעור יש את עצבי התחושה לכאב ולחץ מגע. קור וחום, שכונה בלשון הקדמונים חוש המישוש.

תפקידי הקלף בעבר: האנושות רצתה לשמר דברים. לצורך זה חקקו באבן, במצרים שכללו את החומר לכתובה על ידי הגומא (פפירוס במצרית) שהפך לשם לנייר המוכר לנו בשפות רבות הוא הפאפיר באידיש פייפר באנגלית ושאר שפות אירופיות. במזרח התיכון כתבו על חימר וכאשר נשרף הפך לחרס המתקיים שנים רבות מאד והוא יחד עם הפפירוס המצרי שנשמר שנים רבות בגלל האקלים במצרים מהווים חומר ארכיאולוגי חשוב ביותר. עם ישראל השתמש לחיי יום יום לוחות שעווה הנמחקים וחוזרים וכותבים עליהם. ולצורך תשמישי הקדושה ושטרות הנחוצים לקיום שלא ישכח ויעיד על מה שנחוץ להעיד. לפני כשבעים שנה נמצאו במערות קומראן ליד ים המלח כתבים על קלף חלקים מהתנ"ך מתקופת בית השני, בגלל היובש השורר במקום נשארו קיימים עד ימינו, מגילות אלו נשמרים במוזיאון בשמירה מיוחדת לבל יתקלקלו באקלים הרגיל.

הקלף בימינו: עם ישראל עדיין משתמש בקלף שהוא מיוצר מעור בעלי חיים הכשרם לאכילה שנעבד במיוחד לשם קדושת הסת"ם הנחוצים לקיום מצוות התורה. וכיוון שקלף בימינו משמש לקודש אין להשתמש בקלף כזה לכתובה אחרת כמו כתובת אשה, גט אלא אם כן עיבדו אותו מראש למטרת חולין ולא לקודש.

עיבוד העור בעבר: היו דורסים עליו כאמור במסכת ביצה לגבי עיבוד העור שאסור ביום טוב "נותנין את העור לפני

הדורסו. וכן שמות לעור לפי העיבוד שללו עור שכבר נמלח ועור שכבר עובד בקמח. מולחים אותו ומשקיעים בתוך תמיסת שעורים כאמור פסחים פרק ג' לעניין חמץ בפסח. וכן בקליפת עץ אלון וגם בצמח בשם 'אוג הבורסקי' המכילים חומר בשם 'תיאנין', כדי לסלק מהעור את החומרים הגורמים לו להירקב. ואת הקלף היו מעבדים בעפצים.

העיבוד בימינו הוא בעיקר על ידי חומרים כימיים ולא על ידי חומר צמחי, עורות בעלי חיים שונים משמשים למוצרי עור כמו עור תנינים המשמש בעיקר לתיקים יוקרתיים וכדומה ושאר העורות כשמונים אחוז משמשים לנעליים. בימינו הומצא גם תחליפים לעור כמו הגומי בנעליים ואף הומצא דבר הדומה לעור מפלסטיק הוא הסקאי הדומה ממש לעור אך אינו חזק כמותו והוא משמש בעיקר בחלק העליון של הנעל, בחגורות תיקים ומזוודות במקביל למה שהעור האמיתי משמש.

עיבוד הקלף בימינו: נעשה במלח וסיד ומגרדים אותו משני צדדיו, הקלף להלכה הוא בשלושה סוגים כיוון שאפשר היה לחצות אותו לשניים החלק כלפי השער היה מכונה קלף והחלק כלפי הבשר נקרא דוכסוסטוס, והעור השלם נקרא גוויל וראוי רק לכתובת ספר תורה ובימינו הכל נכתב בקלף רק ספרים בתימן עדיין היו כתובים בגוויל, בימינו כותבים הכל סת"ם בקלף כי הקלף ראוי לכתובת כל הסת"ם. אלא שיש הבדל בין עדת המזרח שמושחים את הקלף להקל על הכתיבה לבין בני אשכנז המקפידים לכתוב על הקלף כמות שהוא, מסתבר שהדבר קשור לכלי הכתיבה עדות המזרח כתבו בקנה כמו שהיה בזמן חז"ל שקשה יותר לכתוב בו לכן עשו את הקלף חלק וסמכו על הפוסקים שהמשיחה שהיא לנאות את הכתיבה אינה מהווה חציצה. ובני אשכנז שכותבים בנוצה המקילה את הכתיבה חששו לאלה המחמירים שלא למשוח את הקלף.

שני פקפוקים על הקלף שלנו המהדרים, האחד על עיבוד הסיד שהוא רק מסיר את הדברים השליליים ועיבוד בעפצים לא רק מסלק דברים שליליים אלא גם משביח אותו. פקפוק שני הוא הגירוד העמוק מצד השער שאולי אין דינו קלף אלא כדוכסוסטוס שאז הכתיבה היא מצד השער ולא מצד הבשר כמו בקלף וגם הוא כשר רק למזוזה.

כיוון שעור רגיל נלקח מבעל חי מת אין מברכים את הלושב בגד חדש מעור תבלה ותחדש, כמו שמברכים את הלושב בגד חדש, ונקודה למחשבה, אולי המצאת הסקאי מרמזת על כך שראוי לחפש חומרים אחרים מלבד עורות בעלי חיים שהורגים אותם לשם תעשיית העור?

***

לעילוי נשמת **מיִּשָּׁה בן תַּמָּרָה ויצחק ת.נ.צ.ב.ה.**

***

תרומות והקדשות: 052-718-9446

***

ספרי רבנו על המדף:

1. "דבר חודש בחודשו" חלק א' ממספר 1 עד מספר 50 בכריכת ספר, 2. "דבר חודש בחודשו" חלק ב' ממספר 51 עד מספר 100 בכריכת ספר, 3. הגדה של פסח. 4. מצוות זכירת מחיית עמלק. 5. האדום האדום הזה. 6. משמעות פורים, 7. בעקבות מרן - פורים

ניתן להשיג את הספרים בחנות "יש כיוסי" [סריגת שוורץ], מלכי ישראל 1, ירושלים טל' 02-5383955.

***

הודעה חשובה לבעלי פלאפון מפוקח: ניתן להתקשר למערכת בדוא"ל או בפלאפון ולקבל העלונים לפלאפון.

***

להערות והארות, ולקבלת העלון במייל ולתגובות: אש"ל – איגוד שומעי לקחו של רבינו: eeguds@gmail.com